

ISTORIA ROMANILORU.

PARTEA II.

De la caderea imperiului romanu de la appusă pino la luarea Constantinopolii prin Turci.

SECȚIUNEA A.

De la caderea imperiului romanu de la appusă pino la Crumă domnulă țerriloru de la Dunaria și la Carlă cellu mare imperatoriulu appusulu.

CARTEA I.

De la căderea imperiului romanu de la appusă pino la venirea Bulgariloru și asșediarea loră la Dunăriă.

I.

Teodoricu trece de la Dunaria în Italia.

Pre timpulă cându cădușse Roma în mânile barbariloru, domniă la resăritu Zenone imperătoriu, care se suisse pre tronulu Constantinopolitanu la anulă R. 1227 (p. Chr. 474), adecă cu doi annă în ainte de luarea Romei. In Moesia și în Illuricu se asșediasseră Ostrogoții suptu mai mulți regă, la Partissu și în Dacia occidentale Gepidiu, în Dacia orientale și pre lîngă marea négră mestecătură de Hunni, de Bulgari și de Sclovani, resturi alle regatulu hunnescu cellu spartu. Romăniu din amîndoue Daciele,

atâtă a lui Traiană cãtă și a lui Aureliană, suspinã suptă jugulã barbariloră, înse resufflã din timpă în timpă cândă barbariã se desbinã între sene și se debilitã unii pre alții. În anulă Romei 1232 (p. Chr. 479) successe imperãtoriului Zenone a atțiã pre Teodorică Amală regele Ostrogoșiloră în contra fiiloră lui Triariă, domnitorã ai acelleiași nașioni și cu modulă acesta făcã ca Goșii se se certe între sene și se se nimicescã unulă pre altulă. Êrã preste dece anni înduplecã pre Teodoricã se trecã în Italia se batã pre Odoacru, se iee Roma de suptă domnia lui, și se coprinã ellă însuși Italia. Teodorică în mișiloculă iernei anului R. 1243 (p. Chr. 490) esse din Moesia, urmată de totă poporulă goșică, cu muierile, cu copiii și cu tôte averile loră; Odoacru aușindă despre venirea Goșiloră, invitã pre Gepiđi și pre Bulgari în contra loră, ca se i împedece de a trece în Italia, dara Teodorică bătă și tăiã pre regiã acestoră nașioni, și și deschise callea cõtrã Italia; la rîulă Sonșiu (lõngã care fusse fundatã vechia Aquileia), bătă corpulă cellă dinainte allă Eruliloră și ocupã castrele în 28 Marșiu; a dõua bãtaliã se făcã la Verona, unde perdù êrãși Odoacru, și Teodorică luã numele de Veronese; a treia se făcã la rîulă Addua, assémine cu perderea lui Odoacru. Acesta desperată fugi la Roma, înse Romaniã îi închiserã porșile; de acollo fugi la Rovenna, unde aflã assémine porșile închise, ci Odoacru în 10 ðille și deschise callea cu sabia, și în fine coprinse cetatea. Cõtrã finitulă anului Teodorică impressurã Ravenna, și o ținù trei anni blocatã, pîno cândă înșellã pre Odoacru se facã pace, cu condișionea de a domni

împreună preste Italia, érá apoi lú invitâ la ospețiú, și lú uccise, după ce domnise 17 anni în Italia. De atunci acéstă țerrâ veni suptú domnia Ostrogoților: — Imperatoriulú Zenone încã murí în 9 Aprile a. R. 1244 (p. Chr. 491), Imperătorésa Ariadna, mărítându-se după Atanasiú, înalțiâ pre acesta pre tronulú Constantinilorú.

II.

Anastasiu în luptâ cu barbari de la Dunaria

Prin strămutarea Goților în Italia, Moesia și cu dînsa dimpreună Dacia lui Aurelianú veni éráși suptú imperiulú romanú de la resăritú, ínse Dunaria nu se putú apperâ încontra încursiunilorú ginților barbari de la marea négrâ, prin urmare nu numai Dacia lui Traianú, ci chiarú și a lui Aurelianú, căđú éráși pradâ barbarilorú. In anulú R. 1252 (p. Chr. 499), Aristú prefectulú legiunilorú din Illuricú atacâ pre barbarii cari predâ Tracia, cu 1,000 de militari, avéndú cu sene și 500 de carre încărcate cu arme și alte lucruri necesare pentru resbellú. Bătălia se făcú la riulú Zurta, unde căđurâ la 4000 de Romani, împreună cu comiți Nicostratú, Innocentiú și Aquilinú. Annii următori furâ assémine tristí pentru predățiunile barbarilorú. Imperătorulú Anastasiú, care de la înalțiarea sa pre tronú fu turburatú și flăcítú prin rescólle din partea rivalilorú sei, neputéndú întrenâ pre barbari, le offeri donuri și i îndemnâ se se întórcâ spre appusú; ei ascultândú trecurâ în Pannonia și coprinserâ Sirmiulú, împingéndú pre

Goși în strîmtorile Pannoniei superioare (a. R. 1255; p. Chr. 502). Teodorică regele Goșilor și domnitoriul Italiei, nesufferindă luarea Sirmiului, care se ținea de prefectura Italiei, și la care ellă credea a mai avea și altă dreptă special de cândă bătusse pre Gepidă, trămise pre comitele Peția încontra barbarilor, care bătă și uccise pre regiă Bulgarilor și ai Gepidilor, și occupă Sirmiulă. In anulă R. 1258 (p. Chr. 505) Mundon, ducele Goșilor cari mai remăsesseră în Dacia vechiă, se scullă asupra lui Anastasiă, și predă Macedonia și Tessal'a. Din partea imperătoriului se trămise Sabiniană în contra Goșilor, înse cădă în bătalia cu armata sa dimpreună. Decă Anastasiă, ne mai putendă înfrenă cu armele pre acestă predători ai imperiului, și i reconciliă prin bană, și cu modulă acesta procură pace și lenitate țerriloră selle.

III.

Vitalianu cu Romană appera ortodossia.

Anastasiă din nefericire se ammetecă în disputele religiöse, și depuse pre patriarculă Macedoniă și pre alți episcopi cari fură contrari păreriloră selle, (a. R. 1264; p. Chr. 511). Romăniă ortodossi din Moesia și Dacia lui Aureliană se sculară suptă commăndulă lui Vitaliană cu armele asupra imperătoriului, bătură pre Hypatiă și tăiară la 65,000 de militari din armata imperiale, prinseră carrele celle încărcate cu arme, provisiuni, și cu nenumerată summă de bană ce eră destinată pentru stipendiulă militariloră, occupa-

ră cetățile Anchialulă și Odessulă, și predară tóte pîno la Constantinopoli, apoi prinseră si pre Curillă magistrulă militariloră din Tracia, și cu modulă acesta constrînseră pre imperatoriulă a convocà sinodulă la Eracléa pentru desbaterea articliloră de controversă, și a restabilă pre patriarchulă Macedoniū și pre episcopiă cei depuși. Imperatoriulă împreună cu senatulă jură că va stînge sinodulă și va implină celle cerute de Români și de Vitalianū ducele loră; înse după ce se strînse sinodulă, în a. R. 1267 (p. Chr. 514), ellă sciū se paralise lucrulă. Din cauza acésta în anulă următorilă, Vitalianū cu Româniă appucă éráși armele. Anastasiū cređîndū că va puté împacă certile prin o consultă cu episcopiă, chiāmă la sene în a. R. 1269 (p. Chr. 516) pre mai mulți archierei, și între acestia pre Români: Domnioné de la Sardica, Gaianū de la Naissū, Alcise de la Nicopoli, și Evangelulă de la Pautalia; ci pre Domnioné și pre Evangelulă îi lăssă îndată se se întórcă a casă, fiindū că se temea de miliția cea ortodossă din Illuricū. Inse fiindū că Anastasiū nu se lăssă de faptele lui celle perfide, Vitalianū continuă resistenția în contra lui în anulă următorilă, predă Macedonia, Epirulă și Tessalia, și adjunse pîno la Thermopyle, și prinse atâția militari din armata imperiale căți nu putū imperatoriulă se rescumpere cu 1000 de libre de aură. Pentru fericirea imperiului, Anastasiū mură în 9 Juliū a. R. 1271 (p. Chr. 518), lovitū de fulgerū, în etate de 88 de anni, după ce domnisse 27 de anni și 3 luni. In loculă lui, armata și senatulă alleseră pre Justinū I, omū din plebe, născutū în Illuricū, dară destullū de capabile. Vitalianū depuse armele; și rescólla cea lungă și fa-

tale se astîmperă. Constantinopolitanii mênioși pre Vitalianu pentru sângele cellu versatû în timpul rescóllei, îllû ucciseră în anulû următoriu.

În Italia Teodoricu, care guvernasse destullu de înțeleptesce, cultivasse arțile și sciințele, se prefăcû de o dată într'unu tirannu, și în anulû R. 1277 (p. Chr. 524) uccise pre Boețiu, érá în anulû următoriu tăiá pre Summachu, socrulû lui Boețiu, ómenii cei mai însemnați din Roma; înse în anulû R. 1279 (p. Chr. 526) mustratû de consciințá pentru aceste crimini, își perdû mintea, și murî în 30 Augustu, în etate de 70 de anni, lăssându de succesoriu pre nepotulû „seu Atalaricu, suptû tutela fiecei selle Amalasunda.

Imperatoriulû Justinu I încă murî în anulû R. 1280 (p. Chr. 527) în etate de 77 de anni, după ce numisse collegû pre nepotu-seu de soră, Justinianu I, care i urmâ apoi în imperiu.

IV.

Justinianu I.

Imperătoriulû Justinianu, care avusse o educațiune destullu de bine căutată, și cultivasse sciințele cu mare tragere de ânimă, mai allessû jurisprudenția, indată ce se vedû singurû domnitoriû. proiectâ grandiosulû planû de a cullege legile romane și de a le publicâ suptû formâ sistematică într'unu coprinsu ușiorû de căstigmatû. Ellû compuse o commissiune de dece îmvețiați (după essemplulû decemvirilorû) suptû președinția lui Tribonianu, care perlucrâ Co-

dicele Justinianei, și lă publică în anul R. 1282 (p. Chr. 529), înse după șesze anni lă suppose la o nouă revisiune. La această colecțiune se adausse apoi elementele dreptului suptă numele de *Instituțiuni*, și o colecțiune de decisiuni și de esplicațiuni alle dreptului din ver 40 de jurisconsulți suptă numele de *Pandecte* sau *Digeste*; în fine o seriă de legi noué făcute de Justiniană, suptă numele de *Novelle*. Tótă această lucrare căpetă numele de *Corpus juris civilis*.

Pre timpurile acestea, mulțime de barbari: Hunni, Bulgari, Antii și Sclovanii, se acumulară la marea négră, de la Dună prin ținutul Dunaprului și allă Dunastrului pîno la Dunăria, și începură a face mari și dese încursiuni în părțile imperiului din drépta Dunării. De aici înainte națiunile Bulgarilor și Sclovanilor se făcū totū mai cunnoscute Constantinopolitanilor; elle se arrată totū cu mai multe semne caracteristice alle naționalității lorū. Istoricul Procopiū spune, că de când Justiniană s'a suită pre tronū, acesti barbari trecură Dunăria neîncetatū și făcură stricățiuni nenumerate; înse Germană, nepotulū împerătorului și magistrulū militarilor din Tracia, îi bătū și i tăiă așiă de urritū, încătū mai că i stinse.*) Dară nu trecură mulți anni, și veniră noué orde de Bulgari; înse și acestea fură bătute și respinse preste Dunăria de ducele romană Mundu (gepidū de origine). Justiniană luă din mânile barbarilor mare parte a Daciei cellei vechie, și ocupă cetățile Lederata și Revidia în Temișiana, Sucibida și Dafnea în Dacia australe, Turnulū lui Traiană (apropé de versătura Seretului în

*) Procopius de bello Gothico libro III. cap. 40.

Dunăria); edifică o sumă de castelle și repără mare număr de cetăți pre lîngă amîndouă rîpele Dunării, începîndu de la gura Savei cu Singidunul, pîno la versarea Dunării în marea négră. Assémine edifică mai multe cetăți în întrulă imperiului, și dede la multe numele de *Justiniana*, între altele în diecessa Daciei, în loculă nascerii selle, edifică *Prima Justiniană*, și pre episcopulă de acollo illă înălția la gradulă de Archiepiscopă, suppunîndu lui pre toți metropoliții și episcopii din amîndouă Daciele, din Pannonia secundă, din Macedonia primă și din Dardania. La Constantinopoli reedifică biserica șantei Sofie (cea fundată de Constantină cellă mare) și palatulă imperiale, cari arsesseră în rescolla cea cauzată de faționile ippodromului (verđii și vineții), care se suppremă prin braçulă cellă tare allă lui Bellisariu, (30,000 de Constantinopolitani periră în acea fatale revoltă, la anulă R. 1285; p. Chr. 532).

V.

Bellisariu.

Pre timpulă imperatoriulă Justiniană trăi ună omă extraordinariu, demnă de a fi comparată cu anticii căpitană romani, numele lui e Bellisariu. Crescută suptă arme, Bellisariu după ce suffocă revolta de la Constantinopoli, plecă la resărită și bătă pre Perși, și constrînse pre regele loră Chosroe a face pace cu Romaniă la a. R. 1286 (p. Chr. 533). După aceea, Bellisariu trecă în Africa, bătă pre Vandali, reluă Cartaginea, și desfințiă domnia Vandaliloră.

Justinianū prefăcù Africa în prefectură romană (a. R. 1287; p. Chr. 534). Bellisariū trecù apoi în Italia, coprinse Neapolia, și mai în urmă Roma (a. R. 1289; p. Chr. 536). Goții înfuriați pre regele lorū Teodatū (bărbatulū Amalasundei care după ce se cununasse cu Teodatū, fu uccisă de dînsulū,) pentru ticălloșia lui, îllū tăiară, și puseră în loculū lui pre Vitige, care ținū mai multe bătalie crunte cu Bellisariū, dară în fine încungiuratū de acesta în Ravena, fu constrînsū a se dà prinsū (a. R. 1293; p. Chr. 540).

Pîno cândū ținū încă resbellulū din Italia, Chosroe regele Perșilorū, atțițiatū de Vitige regele Goțilorū, rupse pacea cu Romaniī, și arse cetățile Sura, Bereea și Antiochia. Bellisariū și întórse armele încontra Perșilorū, pre cari ī și allungă din confiniile imperiului. Inse Totila nouulū rege allū Goțilorū bătū pre Romani în Italia. Bellisariū lăssă pre Martinū la resăritū, și ellū allergă la appusū, și reluă Roma din mâniale lui Totila (a. R. 1300; p. Chr. 547); înse fiindū că perdusse căllărimea, trecù în Sicilia. După retragerea lui Bellisariū, Totila érašī coprinse Roma, dară la annullū R. 1305 (p. Chr. 552) fu bătutū și uccisū de Narsete, ducele armelorū romane, cellū trămissū în loculū lui Bellisariū. După acéstă catastrofă Narsete guvernă Italia în cursū de 15 anni.

La Dunăriă împerătoriulū Justinianū încheiasse pace cu Anții (a. R. 1300; p. Chr. 547), și le dedesse Turnulū, cetatea cea vechiă fundată de Traianū împerătoriulū, care de mai mulți anni erà deșertă, fiindū că se predasse de barbariī vecini. — Gepidiī, confederațiī Romanilorū, predară Sirmiulū și asserviră fórte mulți Romani. Longobardii occupa-

ră, Pannonia cu voia imperătorului Justinianū. Éra la anulū R. 1310 (p. Chr. 557) veniră la Constantinopoli deputați, Avari, ómenī cu totulū necunoscuți pîno aci, și rugară pre Justinianū ca se i priméscă în ținutulū imperiului. Acesti barbari insoțiați cu alți se apropiă la Dunăriă și coprindū Dacia. De aici înainte vinū alte calamitâți preste Româniī din țerrile nóstre. Bellisariū îi bătū la anulū R. 1312 (p. Chr. 559), cu tóte acestea Justinianū spre a se assecurà din partea lorū, le dede bani.

La conjurațiunea escată încontra lui Justinianū, Bellisariū cădū în prepusū că ar fi luatū parte la dînsa, și fu lipsitū de tóte demnitâțile. Inse preste doi anni se cunnoscū innocenția marelui eroū; ellū se restabilī în tóte demnitâțile selle în anulū R. 1318 (p. Chr. 565), dară nu multū după aceea muri de betrâneție, și apoi în 13 Nouebre din același annū murī și Justinianū, după ce trăisse 83 de anni, și domnisse 38 de anni, 3 luni și 18 ñille.

VI.

Justinu II.

Lui Justinianū successe în imperiū Justinū II, fiulū surorii selle. Justinianū avusse fatalea sórte de a avé de soția pre Teodora, muiere ambițioasă care prin amestecarea sa în affacerile politice, caussasse multe și mari încurcături; nepotulū seu, Justinū II, avū o assémine soția, pre Sofia, care neputēndū sufferi pre Narsete, înduplecā pre imperatoriulū se lū rechiamē din Italia, batjocorindu-lū cu

vorbele Sofiei, ca se lă pună la fusă se tórcă cu femeele. Narsete înțelegîndu inrigele ce se facă la Constantinopoli asupra sa, determină a tórcă ghiemulă fatale pre care neci Justină neci alți imperători nu lă putură desfășură: ellă chiămă pre Alboină cu Longobardiă în Italia. Atunci Avariă după tractatulă încheiată cu Longobardiă, coprinseră Pannonia; Bulgariă încurseră și predară Tracia, înse acestia fură bătuti de Tiberiă și respinși preste Dunăriă, (a. R. 1322; p. Chr. 569), După 5 anni de dille Avariă predară țerrile de la Dunăriă; Tiberiă fiindă trămissă încontra loră țină o bătăliă în care perdă fôrte mulți militari. Imperătoriulă Justină II, pre lîngă cellelate calamități, avă nefericirea de a și perde mintea. Ellă mură în 5 Octobree a. R. 1331 (p. Chr. 578), lăsândă de successoriă pre Tiberiă II, care nu avă mai bună sôrte în domniă. Suptă dînsulă Avariă coprinseră Sirmiulă de la Gepidi. Tiberiă nu domni 4 anni de plină și mură în 14 Augustă, a. R. 1335 (p. Chr. 582).

VII.

Mauriciu.

Mauriciă, successoriulă lui Tiberiă II, avă încă și mai mară încurcătore cu Avariă. Acesti barbari trecă éráși Dunăria la anulă R. 1340 (p. Chr. 587), strică cetățile Moesiei pîno la marea négră. Ducii romană Commentiolă, Martină și Castă le essă înainte, se bată cu dînsi în mai multe locuri, după aceea se retragă în muntele Emului. Castă cade în mânilă

inimicilor. Commentiolă și Martinu vedîndu pre Avari resipiți prin Tracia, essu din păduri desdediminétiă și purcedu încontra loră. Aci eră se stîngă pre barbari, decă o întemplantare comică n'ar fi încurcatu lucrurile, că-cî mergîndu unu omu cu mululu de frînu, cădu sarcina de pre animale, fôră ca omulu se observe acésta. Unu militariu care vedu lucrulu, strigă în limba românescă: Retórnă, retórnă, frate! Cellu ce ducea mululu nu audî, înse militarii lă audîră, și cređîndu că inimiciu i împressură, începură a fugi, strigîndu: Retórnă, retórnă! Barbarii încă se speriară, și luară fuga, și așiă fugiră Romani și barbarii, fôră se fiă persecutați de cineva*). In anni următoră Avarii éráși predară Dacia lui Aurelianu, și trecură pîno la Perintu in Tracia, stricîndu mai multe cetăți în callea loră. — Pretoriulu Traciei, Priscu, trecu Dunăria de dóue ori în Dacia australe, și bătú pre Selovani, după aceea iernă în Dacia. Assémine trecu în Dacia și Petru successoriulu lui Priscu în pretură, și bătú urritu pre Selovani.

VIII.

Priscu în Temisiana.

In annulu Romei 1351 (p. Chr. 598) Priscu strînge armata și purcede la Dunăriă spre cetatea Nove (de susu) încontra Avarilor. Caganulu (domnulu) Avariloru înțelegîndu de acéstă venire, trimitte la Priscu ca se lă întrebe cu ce scopu a venitú? Priscu i respunse că a venitú la vînatu. Caganulu i replică, că nu se cade a vîna pre pămîn-

*) Theophylatus capite 10 et seqq.

tulă altuia. Priscu dincontră susțină că locul acesta e allă Romanilor. Caganulă supperatū ordină la ai sei se trecă Dunăria. Avariī stricară murulū Singidunului. Priscu înțelegēndū de acēstă reutate a barbarilorū, trecū la insula Dunării, și luândū cu sene cățī-va căllari se dusse la Constanțiola (în Temișiana) unde eră Caganulū, ca se vorbescă cu dînsulū. Venindū Caganulū la rîpa Dunării, Priscu se plânse pentru stricățiuinea făcută; érá Caganulū i đisse: Ascultă, Prisce! ce ai tu cu țerra mea, au dóră vei se o iei din mâniale melle? Judece đeu între mene și între imperatoriulū Mauriciū, și cēră sângele armatei române și allū armatei melle din mânele lui. Priscu replică: Dă inapoi Romanilorū cetatea Singidunului! Caganulū respunse la acestea: Tu vei se iei de la mene o cetate, în scurtū timpū vei vedé cincī đeci de cetățī române suppușe Avarilorū. Priscu se întórse preste Dunăriă, reluă Singidunulū și tăiă pre barbariī dintr'insulū *). Din cuvintele acestea se înțellege că negoțiațiuile acestea se făcură în Dacia Temișiană care dimpreună cu cea australe eră pămîntū de dispută între Romanī și între Avari. — In anulū ce urmă, Priscu éráși attăcā pre barbari la Singidunū. Aci se petrecū o scenă cu totulū curiósă între Romanī și barbari, care trece preste usanțiele timpului de atuncī. Caganulū care se află la Sirmiū (după ce i bătusse Priscu armata lui de a drépta Dunării), înțelegēndū că crestiniī au serbătorile Pascilorū, însele lipsescū nutrimentele cu carī arū puté se le petrécă după datina lorū, scrisse lui Priscu se i trāmittă

*) Historia Miscellanea, libro 17.

carre ca se le dea bucate. Priscu trãmise 40 de carre, și Caganulũ le încãrcã cu bucate, pentru care Priscu i trimise din partea sa diverse aromate de celle de la resãritũ. Și așiã petrecurã Pascile împreunã cu barbariĩ, fõrã de a supperã unii pre alții. Dupã Pasci începurã éráși predele și bãtaliele.

IV.

Commentiolu în Dacia centrale.

În anulũ R. 1354 (p. Chr. 601), se întõrse Commentiõlũ din Asia, și purcesse la Dunãriã; ellũ împreunã armata sa cu a lui Priscu la Singidunũ, de acolo merserã și se asșediarã la Viminațiũ. Caganulu trãmise pre patru fii ai sei se trecã Dunãria încontra Romanilorũ. Darã Romaniĩ făcurã luntri și bãturã pre fiiĩ Caganului; aci cãdurã la 4000 de barbari. Dupã dóue ñille se înneçarã în Dunãriã mulțime de Avari, între cari perirã și fiiĩ Caganului. Intr'o a treia bãtaliã învinserã chiarũ și pre Caganũ. Priscu trecũ în ținuturile Avarilorũ, înaintã pre Tissa în susũ, dupã aceea trecẽndũ acestũ rĩũ atacã pre neasteptate pre barbari, și uccise la 30,000 de Gepiði și alți barbari. Caganulũ și strĩnse din nouũ tóte puterile și purcesse la Dunãriã unde lũ asteptã Romaniĩ, cari parte ucciserã, parte înneçarã, parte prinserã viĩ pre barbari. Dintre cei prinși se aflarã 3000 Avari, 800 Sclovani, 3000 Gepiði, și 2000 Bulgari și alți barbari. Caganulũ desperatũ trãmise la Mauriciũ ca se facã pace și se cãrã înapoi pre

Avarii cei prinși *). După Victoriile lui Priscu, Commentiolu alergă la Nove unde adună pre cetățeanii cei mai însemnați, și ceru de la dânșii conductorii cari se lă ducă preste Dunăria pre callea cea făcută de Traianu prin Dacia, dicendu că vrea se accopere cu cenușia totă țerra Avariloru. Cetățianii dicendu că n'au conductorii, turburată pre Commentiolu așa de tare, încatu acesta tăia capulu la doi dintre dânșii. Speriați de acéstă furiă ei se arruncară la pițioarele lui, și i disseră că nimine din Nove nu cunnosce aceea calle, dară că în distanția de 11 milliarie șede unu betrănu de 112 anni care scie forțe bine anticitățile țerrei, și care pôte se i dea informațiuni despre aceea calle. Commentiolu plinu de impațienția se dusse în persună la betrănu, și lă invită se mērgă se i servescă de conductoriu. Betrănul se aperă dicendu că callea aceea nu e prea-âmblată, că strata e stricată în mii de locuri, și trece preste munți înalți, prin vâlli profunde, și prin locuri limose; că de 90 de anni e părăsita cu totul, și că acumū apropiându-se ierna, totă țerra e accoperita cu ninsore și cu ghiaciă. Commentiolu nu ascultă de cātu numai de ardorea sa cea temeraria, și se întări în propusulū seu; dară frigalu cellū mare și vînturile celle aspre, apoi greutățile celle nedespărțite de unu assimine mersu, făcură de periră mulțime de militari și mai tôte vitele cu sarcine. Decī ellū se veđu constrînsu a se întorce înderetu, și a conduce armata la Filipopoli unde o lăssă la iernaticu, și ellū se dusse la Constantinopoli. — Judecându după pozițiunea locu-

*) Historia Miscellanea libro 17.

rilor, acésta escursiune s'a făcutu pre cellea de la Tierne cōtră Mascliaui, apoi cōtră Sarmizegetusa, póte că întórcerea fu pre Oltu în giosu, prin Dacia australe.

X.

Foca Tirannulu.

În anul R. 1355 (p. Chr. 602) Mauriciu érá ordiná pretoriulu Petru se trecá în Dacia australe și se ierneđe acolo. Ordinea acésta dede motivu de descontentare militarilor, cari se revoltará și prochiámará imperatoriu pre centurionele Foca, Petru vedîndu acésta miscare periculósă, părăssi câmpulu și fugi la Constantinopoli spre a încunnosciția pre imperatoriulu. Mauriciu speriatu fugi în Cappadocia. Tirannulu Foca lú prinse dimpreună cu fiu lui, și uccise mai ântâiu pre fiu, apoi pre părinte, în 27 Novembre a. R. 1355 (p. Chr. 602), éradupă trei anni uccise și pre imperátoressa Constantina, dimpreună cu trei fiice alle ei; assémine uccise și pre ducele Narsete, și pre mai multí ómeni însemnați. Prin tiranniele acestea, Foca attrasse urra generale asupra sa; însuși generele seu Priscu, renumitulú pretoriu, se vedu redussu la necessitatea de a pune capetu domniei lui, și chiámâ pre Eracliu din Africa, care venindu prinse și tãia pre Foca, în 5 Octombree a. R. 1363 (p. Chr. 610), și se dechiârâ însuși imperatoriu.

XI.

Eracliu.

Încă suptă domnia tirannului Foca, se scullară Persii cu regele loră Chosroe în contra Romaniloră suptă pretestă de a resbună mórtea lui Mauriciu, înse în faptă spre a ocupă provinciile romane din Asia. În dată în cellă dintăiū annū allū domniei lui Eracliū, ei coprinseră Edessa și Apamea, érá în a. R. 1367 (p. Chr. 614), coprinseră Ierasalimulū, și luară crucea (palladiulū crestiniloră) și dusseră în Persia.

Pre timpurile acestea, Sclovaniū coprinseră, Dalmația și dederă motivū Avariloră de a se ocupă cu dînșii și de a lăssà în pace pre Romanī. Inse perfidii de barbari, cândū nu putea usà de putere pre faciă, își luà scăparea la înșellățiune. Caganulū prefăcându-se că doresce se încheie pace formale cu Eracliū, cerū de la dînsulū se destine unū locū unde se se adune spre acestū scopū. Eracliū destină cetatea Eracléa pentru locū de adunare. Caganulū plecā cu óste numerósă la acéstă adunare de pace, și în locū de a veni ca se tractedie despre celle ce erà vorba, împressurā cetatea, și imperatoriulū abià și scăpă viéția cu fuga. Barbariū predară țerrile de prin pregiurū, și luară cu sene pîno la 270,000 de prinși (a. R. 1372; p. Ch. 619). — Cu tóte acestea Eracliū plecândū în contra Persiloră (a. R. 1373; p. Chr. 620) încheiă pace cu Caganulū, și lū numi tutoriū filorū sei, pîno ce se va întórce de la resbellulū persicū. Caganulū ținū acésta pîno cândū i veni bine, și auđindū că Eracliū e încungiuratū de

Perși, plecâ cu o armată tare și mare pre apă și pre uscată cōtră Constantinopoli, și împressurâ cetatea, (a. R. 1379; p. Chr. 626); de la resăritū veni Sarbarū cu Perșii. Inse Eracliū fu așîa de fericitū de bătū și pe Perși și pre Avari; și barbarii fură constrînși a se întorce a casă cu rușine. După doi annî de ȓille, Siroe fiulū lui Chosroe, regele Persilorū, încheiâ pace cu Romanii, și le dede crucea înapoi, care o dusse Eracliū în triumfū la Ierusalimū (Înalțierea crucii). — De atunci încollo Avariî încetară de a mai predă și devastă provinciile romane de a drēpta Dunării. De la resăritū îi îndesară Bulgarii, la Sava îi occupară Sclovaniū (Corvații și Serbiū).

XII.

Successorū lui Eracliu.

Pre timpulū imperatoriului Eracliū se arretâ o prefacere estraordinariâ în Arabia: Machomede începū se predice o nouă religiune care apoi o propăgâ cu armele. In 16 Juliū a. R. 1375 (p. Chr. 622) Machomede fugi de la Mecca la Medina, și prin acēsta dede începutū erei Machomedane (Hegira); érá în a. R. 1385 (p. Chr. 632) muri lăssându în loculū seu de califū pre Abbubecru, care muri după doi annî de ȓille, și făcū locū lui Omarū. Acesta luâ de la Romanî Damasculū, Fenicia și Egyptulū, bătū pre Perși și scâmbâ fația orientelui prin lățirea nouei religiuni, și întemeierea unui nouū imperiū.

Eracliū după ce domnisse 30 de annî, muri în 11 Februariū a. R. 1394 (p. Chr. 641), în etate de

66 de ani, lăssându în urma sa doi fii: pre Constantin III, născut din Eudocia, și pre Eracleona, născut din Martina a doua muiere. Constantin se înveninâ de vitrica sa Martina, éra Eracleona se esiliâ de cōtră senatū, și Constante II, fiulū lui Constantin III se numi imperătorii.

Acestū nepotū. nefericitū allū marelui Eracliū perdū în anulū R. 1400 (p. Chr. 647) Africa, care se occupâ de cōtră Arabi, uccise pre frate-seu Teodosiū (R. 1412; p. Ch. 659), apoi appucatū de furie, își strămutâ reședinția la Siracusa, în Sicilia, unde peri în baie, tocatū în capū de unū a nume Andreiū (a. R. 1421; p. Chr. 668). Fiulū seu, Constantin IV Pogonatū, urmâ în imperiū.

